

RENÉ
GUÉNON

RÔZNE
TEXTY

EUROPA

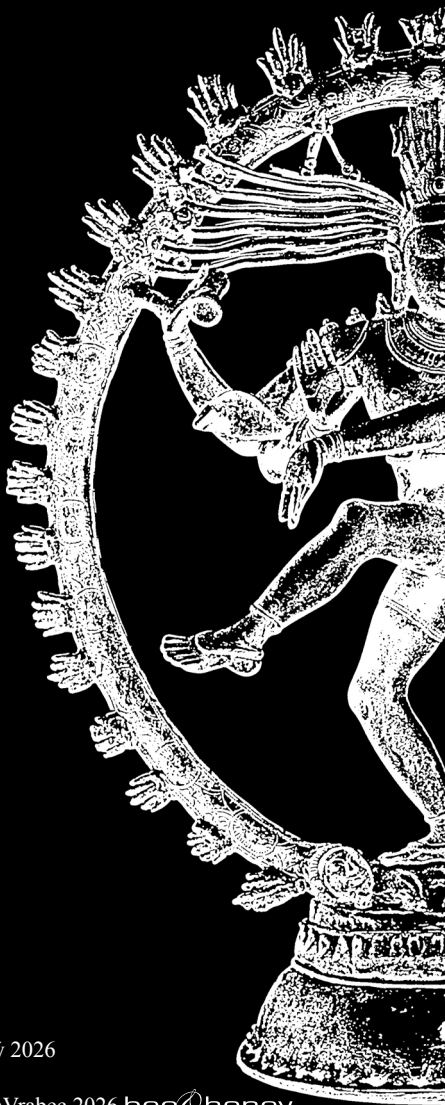
RENÉ GUÉNON

EUROPA

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

René Guénon *Rôzne texty*

Preklad a poznámky © Andrej Záthurecký 2026

Redakčná úprava © Martin Plch 2026

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2026 **bee&honey**

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2026

Ako siedmy zväzok edície Sophia Perennis

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o., 2026

Prvé slovenské vydanie

Tento preklad vznikol s podporou Literárneho fondu.

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-8237-046-4

RÔZNE TEXTY

OBSAH

Predhovor francúzskeho editora	7
Prvá časť: Metafyzika a kozmológia.....	11
I. Demiurgos.....	13
II. Monoteizmus a angelológia	28
III. Duch a intelekt	32
IV. Večné Idey	37
V. Ticho a samota	41
VI. „Poznaj sám seba!“	46
VII. Poznámky o produkcii čísel	53
Druhá časť: Tradičné vedy a umenia	61
I. Zasvätenie a remeslá.....	63
II. Poznámky o matematickom značení	69
III. Umenia a ich tradičná koncepcia	87
IV. Podmienky fyzickej existencie	92
Tretia časť: O niektorých moderných omyloch	111
I. O údajnom empirizme starých.....	113
II. Šírenie poznatkov a moderný duch	118
III. Povera <i>hodnoty</i>	123
IV. Zmysel pre proporcie	129
V. O pôvode mormónstva.....	133
VI. Gnóza a spiritualistické školy.....	144
VII. K jednej misii v Strednej Ázii	173
VIII. Profánna veda zoči-voči tradičným náukam.....	183
Dodatok A	
Michel Hulin	
<i>Otázka átmana alebo Ja: k stáročnému nedorozumeniu medzi brahmanmi a budhistami</i>	<i>190</i>
Dodatok B	
Georges Vallin	
<i>Ťažkosti s Nedvojnositou</i>	<i>199</i>

PREDHOVOR FRANCÚZSKÉHO EDITORA

Pod názvom *Mélanges*¹ sme zhromaždili niektoré texty Reného Guénona a Palingéníusa, čo bol Guénonov pseudonym v dobe, keď vychádzala revue *La Gnose*, ktorú založil v roku 1909; chceme tak čitateľovi sprístupniť tieto texty na jednom mieste, aby ich nemusel hľadať v ťažko dostupných časopiseckých číslach. Články sme rozdelili do troch častí: Metafyzika a kozmológia, Tradičné vedy a umenia, O niekoľkých moderných omyloch. Medzi prvou kapitolou prvej časti, textom *Demiurgos*, ktorý je – ako sme presvedčení – prvým textom, ktorý Guénon publikoval v roku 1909 ako 23-ročný, a textom *Profánna veda zoči-voči tradičným náukam* z apríla/mája 1950 uplynulo viac než štyridsať rokov. Nedá sa povedať, že by sa v tomto takmer polstoročnom intervale Guénonove intelektuálne stanoviská veľmi zmenili, najmä pokiaľ ide o kritiku moderného sveta.

Pokiaľ ide o teoretickú prezentáciu tradičnej náuky, je pravdepodobné, že by svoj výklad v prvom uvádzanom texte v istých bodoch pozmenil, ale bez toho, aby to poznačilo jeho hlboký význam, keďže autorovo metafyzické hľadisko ostáva nemenné.

Monoteizmus a angelológia z roku 1946 vysvetľuje omyl polyteizmu ako úpadok tradičných foriem, spôsobený nepochopením skutočných vzťahov medzi rôznymi atribútmi a najvyšším Princípom. Guénon tu v podobe prístupnejšej pre západných ľudí preberá argumentáciu Šrí Šankaráčárju v jeho komentári k *Mándúka Upanišade*. Môžeme si všimnúť, že už v *Demiurgovi* boli početné šankarovské citácie.

Duch a intelekt (1947) spresňuje, že význam slov je funkciou rôznych úrovní skutočnosti, vzhľadom na ktoré ich používame.

Povaha Intelektu alebo *Buddhi* je podstatne nadindividuálna, keďže nie je ničím iným ako výrazom *Átmana* v Prejave.²

1 Francúzske vydanie tejto knihy nesie názov *Mélanges*, čo je preklad latinského *Miscellanea*, čiže ide o „zmes“, výber textov na rôzne témy. Pre slovenský preklad sme zvolili názov *Rôzne texty*.

Naše poznámky sú označené ako poznámky prekladateľa. Ostatné poznámky sú poznámkami Reného Guénona, resp. francúzskeho editora, prípadne v Dodatku B ide o poznámky jeho autora, Georga Vallina. (*Pozn. prekl.*)

2 Francúzske slovo „manifestation“ prekladáme väčšinou ako Prejav, pričom veľké začiatkové písmeno je naše; píšeme ho vtedy, keď má Guénon na mysli univerzálny Prejav, čiže Prejav ako-taký. V tomto smere, podobne ako pri písaní úvodzoviek či kurzív, nedodržiavame Guénonovu verziu písania a uprednost-

Ak budeme teda chápať slovo „Duch“ vo význame „Intelektu“, musíme ho brať ako univerzálny princíp, prvý produkt *Prakrti*.³

Večné Idey (1947) v rozpore s presvedčením niektorých ľudí sa vôbec nedajú chápať ako prosté virtuality vo vzťahu k prejavovým bytostiam, ktorých sú principiálnymi archetypmi; v skutočnosti „v Princípe nemôže byť nič virtuálne, naopak, všetky veci sú v ňom trvalo aktuálne vo večnom ‚Teraz‘ a táto aktuálnosť je jediným skutočným základom každej existencie“. Chápať veci inak znamená „odsekávať rastlinám korene“. „Nie naša skutočnosť v Princípe je virtuálna, ale len vedomie, ktoré môžeme o nej mať“ počas trvania Prejavu.

Šiestu kapitolu s názvom „*Poznaj sám seba!*“, Guénon pôvodne napísal po arabsky a text poskytol v roku 1931 časopisu *El-Ma'rifah*; neskôr ho sám preložil do francúzštiny a skorigoval. Pripomeňme, že Guénon odišiel do Káhiry v marci 1930, ale jeho spojenie s *tasawwuf*⁴ siaha už do roku 1912.

Poznámky o matematickom značení a *Poznámky o produkcii čísel* boli napísané v roku 1910, v čase, keď vychádzal časopis *La Gnose*. Prvý z textov autor prevzal a rozvinul v *Princípoch infinitezimálneho počtu*, vydaných v roku 1946 v edícii *Tradition* vydavateľstva N.R.F.

Poznámky o produkcii čísel napísal v lete 1910 po *Demiurgovi*. Vidíme tu vplyv pytagorovstva a kabaly (pozri Guénonovu knihu *Formes traditionnelles et cycles cosmiques*, III. časť, s. 60-110).

Zasvätenie a remeslá je novší článok, vyšiel vo *Voile d'Isis* v apríli 1934. Autor v ňom objasňuje, prečo sa s postupným vzd'alovaním sa ľudstva od *prvotného* stavu stalo zasvätenie nevyhnutným. Podobne ako v článku *Umenia a ich tradičná koncepcia* Guénon osvetľuje dôvody úpadku remesiel a umení v dôsledku „pádu“ alebo zostupného pohybu súčasného cyklu. Naznačuje však možnosť zasvätenia do „malých mystérií“, založeného na staviteľskom remesle, ktoré stále platným spôsobom pretrváva na

ňujeme vlastné rozhodnutie. Pokiaľ ide o preklad francúzskeho slova „manifestation“ v inej súvislosti (keď je reč o určitej božskej manifestácii), tu ponecháme slovenský výraz „manifestácia“. (Pozn. prekl.)

3 Bližšie k tomu pozri René Guénon, *Človek a jeho naplnenie podľa védanty*, preklad Andrej Záthurecký, Hronka, Bratislava 2015, kap. IV. (Pozn. prekl.)

4 *Tasawwuf* je iným označením pre súfizmus, ktorý je mystickým jadrom, srdcom islamskej duchovnosti. (Pozn. prekl.)

Západe (porovnaj v tejto súvislosti Guénonovu knihu *Aperçus sur l'initiation*).

Je škoda, že Guénon nemal čas dokončiť článok *Podmienky fyzickej existencie*, ktorého úvodná časť vyšla v januári a februári 1912, čiže v dvoch posledných číslach časopisu *La Gnose*. Napriek tomu, že text, ktorý tu uverejňujeme, sa týka iba *Ákáše*⁵ a *Vájua*⁶ a ďalšie tri prvky – *Tédžas* (Oheň), *Apas* (Voda), *Prthví* (Zem) – neboli spracované, domnievali sme sa, že napísaná časť by mohla byť pre publikum, pre ktoré je text určený, dostatočne zaujímavá a bolo by dobré uverejniť ju v tejto knihe.

Textom *Gnóza a spiritualistické školy* sa vraciame k východiskovému bodu, čiže do obdobia vzniku textu *Demiurgos*, do novembra 1909. Ide o konečné stanovisko, lebo – ako píše Guénon – „univerzálny Princíp sa nedá odvodzovať od konkrétnych faktov. (...) Princípy poznania môžeme nájsť iba v sebe samých, nie vo vonkajších predmetoch.“

V slede krátkych článkov obsiahnutých v tomto texte ide o spresňovanie kritiky, adresovanej takzvaným spiritualistickým školám, čiže okultistom, teozofistom a špiritistom. Tieto kritiky budú oživené a rozvinuté o niekoľko rokov neskôr v autorových knihách *L'Erreur spirite* (Omyl špiritizmu) a *Le Théosophisme* (Teozofizmus).

Posledný text, *Profánna veda zoči-voči tradičným náukam*, ktorý vznikol v apríli 1950, je opätovným potvrdením – tento raz zoči-voči vedcom – rovnakého stanoviska ako v období prispievania do časopisu *La Gnose*.

„(...) práve profánne hľadisko ako-také je nelegitímne; podstata tohto hľadiska spočíva v chápaní vecí bez toho, aby ich usúvzťazňovalo s nejakým transcendentným princípom, a ako-by boli nezávislé od každého princípu. (...) [Celá moderná veda] nemá nijaké právo pokladať sa za skutočné poznanie, pretože aj keď sa jej pritrafí, že vysloví niečo pravdivé, spôsob, akým to robí, nie je o nič menej nelegitímny, a vôbec nie je schopná poskytnúť odôvodnenie tejto pravdivosti, ktoré môže vyplývať iba zo závislosti vecí od princípu.“

Praktické uplatnenia, ku ktorým môže viesť táto veda, „sú celkom nezávislé od jej hodnoty ako-takej (...). (...) samotní vedci

5 Sanskrtské slovo pre prvok Éteru alebo Priestoru. (Pozn. prekl.)

6 Sanskrtské slovo pre prvok Vzduchu alebo Vetra. (Pozn. prekl.)

uznávajú, že využívajú sily, ktorých povahu vôbec nepoznajú; táto nevedomosť je nepochybne v mnohom zodpovedná za veľmi rozšírenú nebezpečnú povahu týchto uplatnení (...).“

Dnes, štvrtstoročie od napísania týchto slov, by sme len ťažko mohli popierať oprávnenosť posledných Guénonových varovaní.⁷

Iste, nezabráni to, aby sa naplnilo osudové určenie ľudského cyklu, možno to však niektorým umožní lepšie pochopiť dobu, v ktorej žijeme, a trvalú aktuálnosť diela muža, ktorého Šrí Ramana Maharši⁸ nazval „The great Sûfi“. ⁹

Roger Maridort

7 René Guénon zomrel 7. januára 1951, tento výber z jeho textov vyšiel vo vydavateľstve Gallimard v roku 1976, čiže presne štvrtstoročie po jeho smrti. Dodajme, že dnes, keď tieto texty prekladáme do slovenčiny (rok 2025), sú Guénonove slová zoči-voči všetkým predstaviteľným i nepredstaviteľným dôsledkom rozvoja praktických uplatnení profánnej vedy, odtrhnutej od transcendentných, a teda nevyhnutne aj od morálnych princípov, ešte oprávnenejšie. (*Pozn. prekl.*)

8 Indický *džňánin* Šrí Ramana Maharši (1879-1950), jedna z najznámejších plne realizovaných, osvietených bytostí XX. storočia. (*Pozn. prekl.*)

9 Slov. veľký Súfi. (*Pozn. prekl.*)

PRVÁ ČASŤ

Metafyzika a kozmológia

I. DEMIURGOS¹⁰

I.

Jestvuje okruh problémov, ktoré ľudí nikdy neprestali zamestnávať, pravdepodobne nijaký sa však nezdá ťažšie riešiteľný ako problém pôvodu Zla, na ktorý ako na neprekonateľnú prekážku narazila väčšina filozofov a najmä teológov: „*Si Deus est, unde Malum? Si non est, unde Bonum?*“¹¹ Pre tých, ktorí považujú Stvorenie za priame Božie dielo, je táto dilema neriešiteľná, keďže sú nútení robiť Boha rovnako zodpovedným za Dobro aj Zlo. Tu sa iste povie, že ide o zodpovednosť do istej miery zmiernenú slobodou stvorenia. Ale ak si stvorenia môžu zvoliť medzi Dobrom a Zlom, znamená to, že jedno aj druhé už prinajmenej principiálne jestvuje, a ak sa môžu zavše rozhodnúť pre Zlo namiesto toho, aby vždy inklinovali k Dobru, znamená to, že sú nedokonalé; lenže ako by Boh, ak je dokonalý, mohol stvoriť nedokonalé bytosti?

Je zřejmé, že Dokonalé nemôže splodiť nedokonalé, lebo ak by to bolo možné, Dokonalé by v sebe muselo v principiálnom stave zahŕňať nedokonalé, potom by však už nebolo Dokonalým. Nedokonalé teda nemôže pochádzať z Dokonalého ako jeho emanácia, vyžiarenie;¹² mohlo by pochádzať iba zo stvorenia *ex nihilo* [slov. z ničoho – pozn. prekl.]. Ako však pripustiť, že niečo by mohlo vzísť z ničoho, alebo – povedané inými slovami – že by mohlo jestvovať niečo, čo nemá nijaký princíp? Veď pripustiť stvorenie *ex nihilo* by súčasne znamenalo pripustiť konečné zničenie stvorených bytostí, lebo to, čo malo začiatok, musí mať aj koniec, a v takom prípade nie je nič nelogickejšie ako hovoriť o nesmrteľnosti. Takto chápané stvorenie¹³ je však absurdnosťou, keďže je v rozpore s princípom kauzality, ktorý nijaký rozumný človek

10 Uverejňujeme tu text, ktorý považujeme za prvý ak už nie redigovaný, tak aspoň publikovaný text Reného Guénona. Vyšiel v prvom čísle časopisu *La Gnose* v novembri 1909.

11 Slov.: „Ak Boh existuje, odkiaľ sa vzalo Zlo? Ak neexistuje, odkiaľ sa vzalo Dobro?“ (Pozn. prekl.)

12 Slovo „vyžiarenie“ dopĺňame my ako synonymum emanácie. (Pozn. prekl.)

13 Čiže ako „stvorenie z ničoho“. (Pozn. prekl.)

nemôže úprimne popierať, takže spolu s Lukréciovom¹⁴ môžeme povedať: „*Ex nihilo nihil, ad nihilum nil posse reverti.*“¹⁵

Nemôže jestvovať nič, čo by nemalo svoj princíp. Aký je to však princíp? A jestvuje v skutočnosti iba jediný Princíp všetkých vecí? Ak uvažujeme o úplnom Univerze, je zrejmé, že zahŕňa všetko, lebo všetky časti sú obsiahnuté v Celku. Na druhej strane Celok je nevyhnutne neohraničený, lebo ak by mal hranicu, to, čo by bolo za ňou, by nebolo obsiahnuté v Celku, takže tento predpoklad je absurdný. To, čo nemá hranicu, môžeme nazvať Nekonečnom, a keďže toto Nekonečno obsahuje všetko, je princípom všetkých vecí. Nekonečno je nutne jedno, lebo dve Nekonečná, ktoré by neboli totožné, by sa navzájom vylučovali. Z toho vyplýva, že je len jeden Princíp všetkých vecí a týmto Princípom je Dokonalé,¹⁶ lebo Nekonečno môže byť nekonečným iba ako Dokonalé.

Dokonalé je teda najvyšším Princípom, prvotnou Príčinou. Obsahuje potenciálne všetky veci a všetky z neho pochádzajú. Pretože je však len jediný Princíp, aká je povaha všemožných protikladov, o ktorých zvyčajne uvažujeme v Univerze: Bytia a Ne-Bytia, Ducha a Hmoty, Dobra a Zla? Opäť máme pred sebou otázku položenú už na začiatku, pričom teraz ju môžeme sformulovať všeobecnejšie: ako mohla Jednota vyprodukovať Dualitu?

Niektorí sa domnievali, že musia pripustiť dva odlišné a protikladné princípy; túto hypotézu však eliminuje to, čo sme povedali vyššie. Obidva tieto princípy nemôžu byť zároveň nekonečné, lebo v takom prípade by sa buď vylučovali, alebo by boli totožné. Ak by bol nekonečný iba jeden, bol by princípom toho druhého. A nakoniec, ak by boli obidva konečné, neboli by skutočnými princípmi, lebo tvrdiť, že to, čo je konečné, môže jestvovať na základe seba samého, znamená tvrdiť, že niečo môže pochádzať z ničoho, keďže všetko konečné má logicky, ak už nie chronologicky, začiatok. V tomto prípade by teda obidva konečné princípy museli vychádzať z nejakého spoločného princípu, ktorý je nekonečný, čo nás opäť

14 Titus Lukréciov Karus (okolo 97 pred n. l. – 55 n. l.), rímsky básnik a filozof. Guénonov uvádzaná citácia pochádza z Lukréciovej didakticko-epickej básne *O povahe vecí* (*De rerum natura*), ktorá je jeho najdôležitejšou zachovanou prácou. (Pozn. prekl.)

15 Slov.: „Z ničoho nemôže nič vzniknúť, nič sa nemôže ničím iným stať.“ Ide o zhrnutie Lukréciovej argumentácie proti stvoreniu z ničoho. (Pozn. prekl.)

16 Franc.: „le Parfait“. Ide o substantívum, „(to) Dokonalé“, rovnako je substantívom „(to) nedokonalé“. (Pozn. prekl.)

privádza k úvahe o jedinom Princípe. Napokon veľa učení, ktoré sa zvyknú chápať ako dualistické, je takých iba zdanlivo. V manicheizme rovnako ako v zoroastrizme bol dualizmus len exoterickou náukou, pokrývajúcou skutočnú ezoterickú náuku o Jednote: Ormuzd aj Ahriman pochádzajú zo Zervané-Akerené a na konci časov sa v ňom musia spojiť.

Dualitu teda nevyhnutne produkuje Jednota, keďže by nemohla jestvovať sama od seba; ako ju však môže produkovať? Ak to chceme pochopiť, musíme o Dualite uvažovať v prvom rade z jej najmenej určeného hľadiska, ktorým je hľadisko protikladu Bytia a Ne-Bytia. Pretože je však jedno aj druhé nutne obsiahnuté v úplnej Dokonalosti, je zrejmé, že ich protiklad je iba zdanlivý. Bolo by preto lepšie hovoriť iba o rozlíšení. V čom však tkvie toto rozlíšenie? Existuje nezávisle od nás, alebo je len výsledkom nášho spôsobu uvažovania o veciach?

Ak pod Ne-Bytím rozumieme čiru ničotu, je zbytočné o tom hovoriť, veď čo sa dá povedať o tom, čo nie je? Vec sa má celkom inak, ak Ne-Bytie chápeme ako bytostnú možnosť;¹⁷ Bytie je prejavom takto chápaného Ne-Bytia a je v potenciálnom stave obsiahnuté v tomto Ne-Bytí. Vzťah Ne-Bytia a Bytia je potom vzťahom medzi neprejaveným a prejaveným, pričom môžeme povedať, že neprejavené je nadradené prejavenému, ktorého je princípom, keďže potenciálne obsahuje všetko prejavené a aj to, čo nie je, nikdy nebolo a nikdy nebude prejavené. Súčasne vidíme, že sa tu nedá hovoriť o skutočnom rozlíšení, pretože prejavené je v princípe obsiahnuté v neprejavenom. No k neprejavenému sa nemôžeme dostať priamo, ale len cez prejavené; toto rozlíšenie teda jestvuje, ale iba pre nás.

Ak to platí pre Dualitu z hľadiska rozlíšenia Bytia a Ne-Bytia, musí to tým väčšmi platiť pre všetky ostatné rozlíšenia Duality. Už teraz vidíme iluzórnosť rozlíšenia Ducha a Hmoty, o ktoré sa pritom – najmä v modernej dobe – opiera veľa filozofických systémov ako o svoj nespochybniteľný základ. Ak toto rozlíšenie zmizne, z týchto systémov nič neostane. Navyše môžeme podotknúť, že Dualita nemôže jestvovať bez Trojice, lebo keď sa najvyšší Princíp diferencuje a rodia sa z neho dva prvky – odlišné iba natoľko, nakoľko ich za také považujeme –, tieto dva prvky a ich spoločný Princíp tvoria Trojicu, takže základné rozlíšenie prvej Jednoty v skutočnosti produkuje Trojicu, nie Dvojicu.

17 Franc. „possibilité d'être“. (Pozn. prekl.)

Vráťme sa teraz k rozlíšeniu Dobra a Zla, ktoré je takisto len zvláštnym aspektom Duality. Keď oproti sebe kladieme Dobro a Zlo, Dobro väčšinou stotožňujeme s Dokonalosťou alebo aspoň – na nižšom stupni – s tendenciou k Dokonalosti, zatiaľ čo Zlo je nedokonalosť; ako by však nedokonalé mohlo stáť proti Dokonalému? Videli sme, že Dokonalé je Princípom všetkých vecí, ale na druhej strane nemôže vyprodukovať nedokonalé, z čoho vyplýva, že nedokonalé v skutočnosti nejestvuje, alebo prinajmenej nemôže jestvovať ako konštitutívny prvok celkovej Dokonalosti. V takom prípade však nemôže byť skutočne nedokonalým, takže to, čo nazývame nedokonalosťou, je len niečo relatívne. Teda to, čo nazývame chybou či omylom, je len relatívna pravda, lebo všetky omyly musia byť zahrnuté v celkovej Pravde. Inak by ju ohraničovalo niečo mimo nej, takže by nebola dokonalá, čo znamená, že by nebola Pravdou. Omyly, alebo skôr relatívne pravdy, sú iba úlomkami celkovej Pravdy; fragmentácia teda produkuje relatívnosť, takže by sa dalo povedať – ak by relatívnosť bola skutočne synonymom nedokonalosti –, že je príčinou Zla. Ale Zlo je Zlom iba vtedy, ak ho odlíšime od Dobra.

Ak Dobro nazveme Dokonalým, relatívne sa od neho v skutočnosti vôbec nelíši, pretože je v ňom principiálne obsiahnuté; z univerzálneho hľadiska teda Zlo nejestvuje. Bude jestvovať, iba ak budeme o veciach uvažovať z čiastkového a analytického hľadiska a oddelíme ich od ich spoločného Princípu, namiesto toho, aby sme ich synteticky chápali ako zahrnuté v tomto Princípe, ktorý je Dokonalosťou. Takto sa tvorí nedokonalé; odlíšením Zla od Dobra ich obidve práve tým vytvárame, lebo Dobro a Zlo sú takými iba vtedy, ak ich kladieme proti sebe, a ak nie je Zlo, nedá sa v bežnom zmysle slova hovoriť ani o Dobre, ale len o Dokonalosti. Práve osudová ilúzia Dualizmu vytvára Dobro a Zlo a – nazerajúc na veci z určitého konkretizovaného hľadiska – uzatvára bytosti, ktoré sú v jej moci, do sféry zmätenosti a rozdeľovania; táto sféra je ríšou Demiurga.

II.

Vďaka tomu, čo sme povedali o rozlíšení Dobra a Zla, môžeme pochopiť symboliku prvého Pádu aspoň v tej miere, v akej sa tieto veci dajú vyjadriť. Fragmentácia celistvej Pravdy alebo

Slova – lebo v podstate ide o to isté –, teda fragmentácia produkujúca relatívnosť, je totožná s rozčlenením *Adama Kadmona*, ktorého oddelené čiastky tvoria *Adama Protoplasta*, čiže prvého formovateľa. Príčinou tohto rozčlenenia je *Nahaš*, egoizmus alebo túžba po individuálnej existencii. *Nahaš* nie je príčina vonkajšia voči človeku, ale je v ňom, najprv v potenciálnom stave, a stáva sa voči nemu vonkajšou, ak ju človek sám exteriorizuje. Tento pud oddeľovania svojou povahou, ktorou je vyvolávať rozdelenosť, tlačí človeka, aby ochutnal plod zo Stromu poznania Dobra a Zla, čiže aby začal rozlišovať Dobro a Zlo. Oči človeka sa teda otvoria, pretože to, čo bolo pre neho vnútorné, v dôsledku oddelenosti, ktorá vznikla medzi bytosťami, sa stáva vonkajším. Bytosti sú odteraz zaodeté do foriem vymedzujúcich a určujúcich ich individuálnu existenciu a človek sa stal prvým formovateľom. No aj on sám teraz podlieha podmienkam tejto individuálnej existencie a takisto nadobudol formu, alebo – povedané biblickým výrazom – „koženú tuniku“; je uzavretý vo sfére Dobra a Zla, v ríši Demiurga.

Vďaka tomuto výkladu, aj keď veľmi skrátenému a neúplnému, vidíme, že Demiurgos v skutočnosti nie je sila vonkajšia voči človeku. V princípe ide o vôľu človeka, ktorá naplňa rozlíšenie medzi Dobrom a Zlom. Ale človek, obmedzený ako individuálna bytosť touto vôľou, ktorá je pritom jeho vlastná, ju potom pokladá za niečo vonkajšie, takže sa stáva od neho oddelenou; ba čo viac, keďže vzdoruje jeho snahe vymaniť sa zo sféry, do ktorej sa sám uzatvoril, chápe ju ako nepriateľskú silu a nazýva ju Šatanom alebo Protivníkom. Podotknime, že tento Protivník, ktorého sme sami stvorili a ktorého v každej chvíli tvoríme, lebo to netreba chápať ako niečo, čo sa odohralo v nejakom určitom čase, teda tento Protivník nie je sám osebe vôbec zlý, ale je to len súbor všetkého, čo stojí oproti nám.¹⁸

Zo všeobecnejšieho hľadiska je Demiurgos, z ktorého sa stala svojbytná sila a takto sa aj chápe, Kniežaťom tohto sveta, o ktorom sa hovorí v Evanjeliu podľa Jána;¹⁹ v prísnom zmysle slova tu však nie je ani dobrý ani zlý, či skôr je jedno aj druhé, keďže v sebe zahŕňa Dobro aj Zlo. Jeho sféra sa pokladá za nižší svet, stojaci oproti svetu vyššiemu alebo Univerzu princípov, z ktorého bol vyčlenený. Netreba však zabúdať, že toto vyčlenenie nie

18 Franc. „qui nous est contraire“. (Pozn. prekl.)

19 Pozri Evanjelium podľa Jána, 16, 11. (Pozn. prekl.)

je nikdy naozaj skutočné; skutočné je iba natoľko, nakoľko ho sami uskutočňujeme, lebo tento nižší svet je v potenciálnom stave obsiahnutý v Univerze princípov a je jasné, že nijaká časť nemôže naozaj opustiť Celok. Napokon práve preto nemôže Pád trvať donekonečna; ide tu iba o celkom symbolické vyjadrenie a hĺbka Pádu je len výrazom pre stupeň uskutočnenia oddelenosti. S týmto obmedzením Demiurgos stojí proti *Adamovi Kadmonovi* alebo principiálnemu Ľudstvu,²⁰ prejavu Slova, ale len ako odraz, keďže nie je emanáciou a sám osebe nejestvuje; vyjadrujú to obrazy dvoch starcov v Zohare a dvoch opačne nasmerovaných trojuholníkov Šalamúnovej pečate.

Chápeme teda, že Demiurgos je temným a prevráteným odrazom Bytia, lebo v skutočnosti ani nemôže ničím iným byť. Nie je to teda nejaká bytosť, ale v súlade s tým, čo sme povedali vyššie, dá sa chápať ako súbor bytostí, nakoľko sú od seba odlišné, alebo – ak uprednostňujeme túto formuláciu – nakoľko sú individuálnymi bytosťami. Sme navzájom odlišnými bytosťami, keďže sami túto odlišnosť vytvárame a tá jestvuje presne v tej miere, v akej ju vytvárame; a kým vytvárame túto odlišnosť, sme prvkami Demiurga, a ako navzájom odlišné bytosti patríme do Demiurgovej sféry, ktorú nazývame Stvorením.

Všetky prvky Stvorenia, čiže jednotlivé stvorenia, sú teda obsiahnuté v samotnom Demiurgovi a môžu pochádzať iba z neho, lebo stvorenie *ex nihilo* je nemožné. Demiurgos chápaný ako Stvoriteľ vytvára najprv oddeľovanie a je od neho vlastne neodlíšiteľný, keďže jestvuje iba v tej miere, v akej jestvuje oddeľovanie. Pretože oddeľovanie je zdrojom individuálnej existencie a tá je určená formou, Demiurga treba chápať ako formovateľa, teda – ako sme videli – je totožný s *Adamom Protoplastom*. Dá sa ešte povedať, že Demiurgos tvorí Látku/Hmotu,²¹ pričom pod

20 Tento Guénonom opakovane používaný výraz („en principe“, „princiellement“, prípadne adjektívum „princiel“) prekladáme v závislosti od toho, čo považujeme za vhodné, ako „v princípe“, „principiálne“, alebo v prípade vyššie uvedeného spojenia „l'Univers princiel“ ako „Univerzum princípov“. Autor má teda na mysli metafyzickú úroveň, nie rovinu empirickú, faktickú; v prípade spojenia „principiálne Ľudstvo“ je teda predmetom Demiurgovho odporu či nepriateľstva – nezabúdajme, že napokon však vždy iba zdanlivého – Ľudstvo vo svojom principiálnom určení, ktorého je konkrétne, empirické, historické Ľudstvo vždy len možnou podobou. (*Pozn. prekl.*)

21 Franc. „la Matière“. Čitateľ musí mať na pamäti, že toto francúzske slovo je etymologicky späté s latinskou *materiou*. Na rozdiel od slovenčiny, kde exis-

týmto slovom chápeme prvotný chaos ako zásobáreň všetkých foriem; túto chaotickú a temnú Hmotu, kde je všetko premiešané, organizuje, pričom z nej vychádzajú mnohoraké formy, ktorých súbor tvorí stvorensťvo.

Máme teraz vari povedať, že toto Stvorenie je nedokonalé? Iste ho nemôžeme považovať za dokonalé. No ak zaujmeme univerzálne hľadisko, je len jedným z konštitutívnych prvkov celkovej Dokonalosti. Je nedokonalé, iba ak o ňom uvažujeme analyticky ako o oddelenom od jeho Princípu, a napokon práve v tomto zmysle je sférou Demiurga. Ale ak je nedokonalé iba prvkom Dokonalého, nie je naozaj nedokonalé, z čoho vyplýva, že Demiurgos a jeho sféra z univerzálneho hľadiska nejestvujú o nič viac ako rozlíšenie na Dobro a Zlo. Rovnako z toho vyplýva, že z tohto hľadiska nejestvuje ani Hmota. Hmotná skutočnosť je iba ilúziou, z čoho však netreba robiť záver, že hmotne sa javiace bytosti nejestvujú, lebo to by znamenalo, že upadáme do ďalšej ilúzie, do ilúzie prehnaného a nesprávne chápaného idealizmu.

Ak Hmota nejestvuje, zaniká aj rozlíšenie na Ducha a Hmotu. V skutočnosti musí byť všetko Duchom, toto slovo však chápeme v celkom odlišnom význame, aký mu pripísala väčšina moderných filozofov. Títo – keďže kladú proti sebe Ducha a Hmotu – ho nepovažujú za nezávislého od každej formy, takže si môžeme klásť otázku, v čom sa vlastne odlišuje od Hmoty; ak povieme, že je nerozpriestranený, zatiaľ čo Hmota je rozpriestranená, ako môže niečo nerozpriestranené nadobudnúť formu? Napokon, prečo by sme mali chcieť definovať Ducha? Či už ho definujeme prostredníctvom myslenia alebo inak, vždy ho chceme definovať nejakou formou, takže už nie je Duchom. Univerzálny Duch je v skutočnosti Bytím, nie

tuje zreteľná hranica medzi slovom „hmota“, s jeho novovekým a všeobecne prijímaným fyzikálnym chápaním stavebnej látky univerza, a slovom „látka“, používaným vo filozofickej terminológii, ktoré odkazuje na odlišné, metafyzické chápanie tejto stavebnej látky, vo francúzštine obidve idey vyjadruje jediné slovo „matière“.

Na toto sme čitateľa upozornili už v našej poznámke č. 28, in: René Guénon, *Vláda kvantity a znamenia časov*, preklad Andrej Záthurecký, Európa, Bratislava 2022, s. 26. Vzhľadom na to, že autor ďalej hovorí o modernom protiklade Ducha a Hmoty, dávame prednosť prekladu slova „matière“ ako „hmota“. Keď však hovorí, že tu ide o „prvotný chaos ako zásobáreň všetkých foriem“, je zrejmé, že autor sa pohybuje na metafyzickej úrovni, takže slovo „matière“ nemôže mať v tomto výskyte zúžený význam novovekej fyzikálnej hmoty, respektíve, autor sa pri používaní tohto slova pohybuje medzi týmito dvomi významami; na tomto mieste preto výnimočne píšeme „Látka/Hmota“. (Pozn. prekl.)

tou či onou zvláštnou bytosťou; je však Princípom všetkých bytostí a tak ich všetky obsahuje; preto je všetko Duch.

Keď človek skutočne pozná túto pravdu, sám seba a všetky veci stotožní s univerzálnym Duchom, takže pre neho zmizne každé odlišenie a všetky veci nahliada ako obsiahnuté v sebe samom, už nie ako vonkajšie, lebo zoči-voči Pravde ilúzia mizne ako tieň pred slnkom. Vďaka tomuto poznaniu sa človek oslobodí od pút Hmoty a individuálnej existencie, nepodlieha viac moci Kniežat'a tohto sveta, nepatrí už teda do sféry Demiurga.

III.

Z toho, čo sme povedali, vyplýva, že človek sa už počas svojej pozemskej existencie môže vyslobodiť zo sféry Demiurga alebo hylického sveta²² a toto vyslobodenie sa deje na základe *Gnózy*, čiže celistvého Poznania. Podotknime, že toto Poznanie nemá nič spoločné s analytickou vedou, a tá nie je vôbec jeho predpokladom. Presvedčenie, že k úplnej syntéze môžeme dospieť iba na základe analýzy, je v našej dobe príliš rozšírenou ilúziou; naopak, bežná veda je celkom relatívna a ohraničená na hylický svet a z univerzálného hľadiska nejestvuje o nič viac než on.

Na druhej strane musíme takisto podotknúť, že rozličné svety, alebo – podľa všeobecne prijímaného vyjadrovania – rôzne úrovne

22 Z gréckeho „hylé“, látka. Môžeme tu citovať Guénonove úvodné slová z II. kapitoly jeho knihy *Vláda kvantity a znamenia časov*, cit. dielo: „To, čo Aristoteles označoval ako ὕλη [hylé], scholastici najčastejšie nazývajú výrazom *materia*. Táto *materia* [látka] nesmie byť v nijakom prípade stotožňovaná s tým, čo moderní ľudia nazývajú *hmotou*. Zložitý a v istých ohľadoch rozporuplný pojem sa zdá byť rovnako vzdialený dávnomu Západu, ako aj Východu. Aj keby sme prijali, že *materia* sa v určitých zvláštnych prípadoch môže stať onou *hmotou* – alebo, aby sme sa vyjadrili presnejšie, že do [pojmu *materie*] môžeme dodatočne včleniť túto nedávnu koncepciu [*hmoty*] –, zároveň je aj rôznymi inými vecami a práve tieto rôzne iné veci musíme v prvom rade odlíšiť. No na ich spoločné označenie, ako to v gréčtine robí pojem ὕλη a v latinčine *materia*, nemáme v súčasných západných jazykoch lepší pojem než *substancia*. *Hylé* ako univerzálny princíp je predovšetkým čistou možnosťou, v ktorej nie je nič rozlíšené ani aktualizované a ktorá je pasívnym „podkladom“ každého prejavu. V tomto zmysle teda ide o *Prakrti* alebo univerzálnu *substanciu* (...). *Substancia* chápaná v relatívnom význame ako to, čo analogicky predstavuje *substanciálny* princíp a hrá jeho úlohu vo vzťahu k určitej, viac či menej úzko vymedzenej, úrovni existencie, je takisto druhotne nazývaná *hylé*, zvlášť vo vzťahu s pojmom *eidos* na označenie dvoch stránok konkrétnych súcien, esenciálnej a *substanciálnej*.“ (*Pozn. prekl.*)

Univerza nie sú miesta či oblasti, ale modality existencie alebo bytostné stavy. Takto dokážeme pochopiť, ako človek žijúci na zemi môže v skutočnosti patriť už nie do hylického sveta, ale do sveta psychického alebo dokonca pneumatického. Nazýva sa to druhým zrodením; v prísnom zmysle slova tu však ide iba o narodenie do psychického sveta, na základe ktorého sa človek stáva vedomým na obidvoch úrovniach, ale zatiaľ bez toho, aby dospel do pneumatického sveta, čiže aby sa stotožnil s univerzálnym Duchom. K tomuto výsledku dospeje iba ten, kto úplne nadobudol trojité Poznanie, na základe ktorého je navždy oslobodený od smrteľných zrodení; vyjadrujú to slová, že jedine *pneumatici* sú spasení. Stav bytostí psychického sveta je stavom prechodným; ide o stav bytosti pripravenej na prijatie Svetla, ktorá ho však zatiaľ nevníma a neuvedomila si jedinú nemennú Pravdu.

Keď hovoríme o smrteľných zrodeniach, chápeme tým modifikácie bytosti, jej prechod naprieč mnohorakými a premenlivými formami; nie je v tom nič, čo by sa podobalo na náuku o reinkarnácii, ako ju prijímajú špiritisti a teozofisti a ku ktorej sa jedného dňa vyjadríme podrobnejšie. *Pneumatik* je oslobodený od smrteľných zrodení, čiže od formy, od demiurgovského sveta. Nepodlieha viac zmene, je nekonajúci; k tomuto bodu sa neskôr vrátíme. Naopak, obyvateľ psychického sveta neprekročil svet formovania, ktorý sa symbolicky označuje ako prvé Nebo alebo sféra Luny; stadiaľto sa vracia do pozemského sveta, čo v skutočnosti neznamená, že získa ďalšie telo na Zemi, ale len to, že pred dosiahnutím vyslobodenia musí nadobudnúť nové podoby, nech sú hocaké.

To, čo sme práve povedali, poukazuje napriek istým rozdielom vo vyjadrení na zhodu, ba mohli by sme povedať skutočnú totožnosť gnostickej náuky a náuk východných, zvlášť *védánty*, ktorá je najortodoxnejším spomedzi všetkých metafyzických systémov opierajúcich sa o brahmanizmus. To, čo sme naznačili v súvislosti s rôznymi stavmi bytosti, môžeme preto doplniť vďaka niekoľkým citáciami zo Šankaráčárjovej *Rozpravy o Poznaní Ducha*:²³

23 Ide o Šankaráčárjov spis *Átma Bódha* (univerzálny Duch = *Átman*). Tieto citácie neskôr Guénon v mierne pozmenenej podobe, rozšírenej o vlastný doplňujúci výklad, použil aj v diele *Človek a jeho naplnenie podľa védánty*, ktorý vyšiel v našom preklade v roku 2015 vo vydavateľstve Hronka; preberáme ich tu z nášho prekladu tejto knihy, ale tam, kde sa Guénonove dva preklady

„Niet nijakého iného prostriedku na dosiahnutie úplného a konečného Oslobodenia ako Poznanie; jedine Poznanie rozväzuje putá vášní; bez Poznania nemožno dosiahnuť Blaženosť.

Pretože konanie nestojí v protiklade k nevedomosti, nemôže nás dostať z jej dosahu; no Poznanie rozptyľuje nevedomosť, ako svetlo zaháňa temnotu.“

Nevedomosťou je tu stav bytosti ponorenej do temnoty hylického sveta, pripútanej k iluzórnemu javu hmoty a individuálnym rozdielom; prostredníctvom Poznania, ktoré vôbec nepatrí do oblasti konania, ale ju prekračuje, všetky ilúzie miznú, ako sme to povedali vyššie.

„Len čo sa vymaníme z dosahu nevedomosti, ktorá sa rodí z pozemských vášní, Duch zažiari v diaľke vo svojej vlastnej nádhre a celistvosti, podobne, ako sa šíri slnečné svetlo, keď sa rozostúpia oblaky.“

Predtým, ako bytosť dosiahne tento stupeň, prechádza cez medzistupeň, ktorý zodpovedá psychickému svetu; verí, že nie je hmotným telom, ale individuálnou dušou, lebo pre ňu zatiaľ nezaniklo každé rozlíšenie, keďže ešte neopustila sféru Demiurga.

„Predstavujúc si najprv, že je individuálnou dušou, človek je vystrašený, podobne ako niekto, kto povraz mylne pokladá za hada; jeho obava však zmizne, keď nadobudne istotu, že nie je dušou, ale samotným univerzálnym Duchom.“

Ten, kto si uvedomil dva prejavované svety, čiže hylický svet, súbor hrubohmotných alebo materiálnych prejavov, a psychický svet, súbor jemnohmotných prejavov, je druhýkrát narodený, *dvíďja*; no ten, kto si je vedomý neprejavového Univerza alebo bezformového sveta, čiže sveta pneumatického, a kto dospel k totožnosti seba a univerzálneho Ducha, *Átmana*, jedine o ňom sa dá povedať, že je *jogín*, teda zjednotený s univerzálnym Duchom.

„Jogín, ktorého intelekt je dokonalý, rozjíma o všetkom ako o prebývajúcim v ňom samom, a tak vďaka oku Poznania vníma, že všetko je Duch.“

Podotknime, že hylický svet je usúvzťažňovaný so stavom bdenia, psychický svet so stavom snenia a pneumatický svet so stavom hlbokého spánku. V tejto súvislosti musíme pripomenúť, že neprejavované je nadradené prejavovému, lebo je jeho princípom.

Šankaráčárjových citácií odlišujú, dodržiavame ich prítomnú verziu. (Pozn. prekl.)